

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilain 148 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilain kokonaiskustannusten rahoitusta koskevassa pykälässä säädettyjä prosenttiosuuksia, joilla eri rahoittajaosapuolet osallistuvat maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kokonaiskustannusten kattamiseen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

SISÄLLYS

Esityksen pääasiallinen sisältö	1
Sisällys	2
Perustelut	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila	3
3 Ehdotetut muutokset	6
4 Esityksen vaikutukset	8
4.1 Taloudelliset vaikutukset	8
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	11
5 Asian valmistelu	11
6 Riippuvuus muista esityksistä	12
7 Voimaantulo	12
Lakiehdotus	13
Laki Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 148 §:n muuttamisesta	13
Liite	14
Rinnakkaisteksti	14
Laki Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 148 §:n muuttamisesta	14

PERUSTELUT

1 Johdanto

Maatalousyrittäjien, kuten muidenkin yrittäjien, sosiaaliturva on rakennettu Suomessa ansiopereusteiseksi. Maatalousyrittäjillä on oikeus maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006; MYEL) mukaiseen työeläketurvaan sekä maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015; MATAL) mukaiseen työtapaturma- ja ammattitautiturvaan. Apurahansaajat ovat apurahatyöskentelynsä osalta olleet mainittujen lakien piirissä vuoden 2009 alusta lukien. Apurahansaajien työtapaturma- ja ammattitautiturva rahoitetaan osana maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmää, mutta apurahansaajien eläketurva rahoitetaan tällä hetkellä puhtaasti apurahansaajien työeläkevakuutusmaksuilla. Maatalousyrittäjien ja apurahansaajien työeläketurva sekä työtapaturma- ja ammattitautiturva täydentävät Kansaneläkelaitoksen hoitamaa perusturvaa.

Maatalousyrittäjätoiminnan erityispiirteistä johtuen valtio vastaa osin maatalousyrittäjien sosiaalivakuutusetuksien rahoituksesta. Näin on pystytty varmistamaan tarkoituksenmukaisen eläke- sekä työtapaturma- ja ammattitautiturvan ulottaminen myös maatalousyrittäjille sekä edelleen vuoden 2009 alusta myös apurahansaajille.

Maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kokonaiskustannusten rahoitusosuudet ja niiden jakautuminen eri rahoittajaosapuolille on selvitetty määrävuosin ja selvityksen osoittamat tarkistettut prosenttiosuudet on kirjattu lakiin.

2 Nykytila

MATAL:n 146 §:ssä säädetään vakuutusturvan kokonaiskustannuksista. Sen mukaan kokonaiskustannuksiksi luetaan korvauskulut, työturvallisuuskulut ja kohtuulliset hoitokulut. Kokonaiskustannuksissa ei oteta huomioon MATAL:n 124 §:n mukaisen vapaaehtoisen vapaa-ajan vakuutuksen kustannuksia lukuun ottamatta kyseisen vakuutuksen perusteella maksettaviin etuuksiin työntekijän eläkelain (395/2006) 98—100 §:n mukaisesti tehtäviä korotuksia siltä osin kuin vastaavien sijoitusten tuotto ei riitä. Kohtuullisiin hoitokuluihin luetaan myös MYEL:n 115 §:ssä ja MATAL:n 154 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamisesta aiheutuvat kustannukset. Työturvallisuuskuluja varten varataan kokonaiskustannuksista 1,75 prosenttia. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitoksen hakemuksesta ne perusteet, joiden mukaan edellä selostetut kokonaiskustannukset lasketaan.

Kaikki kokonaiskustannuksen rahoittajat ovat osallistuneet maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän rahastointiin vuodesta 2004 lähtien, jolloin kokonaiskustannuksen laskennassa siirryttiin jatkuvien etuuksien täyteen rahastointiin (laki maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 924/2003; HE 67/2003 vp). Jatkuvien korvausten rahastoinnilla varaudutaan tuleviin korvauskuluihin. Rahastointi tapahtuu siten, että jatkuvista korvauksista kirjataan vuosittain kokonaiskustannukseen sisältyviin korvauskuluihin kyseisten

etuuksien pääoma-arvojen muutos. Pääomitettavia etuuksia ovat MATAL:n mukaiset jatkuvat tapaturma- ja perhe-eläkkeet, vaate- ja haittalisät, haattarahat ja hoitotuki.

Kokonaiskustannusten rahoituksesta säädetään MATAL:n 148 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan kokonaiskustannukset rahoitetaan perusturvaosuudella, maatalousyrittäjien ja apurahansaajien vakuutusmaksuosuudella, valtion osuudella ja sijoitusten tuotolla. Vakuutusmaksuosuutta ja valtion osuutta nimitetään lisäturvaosuudeksi. Sijoitusten tuotto lasketaan sosiaali- ja terveysministeriön MYEL:n 135 §:n 3 momentin nojalla vahvistamien perusteiden mukaisesti. Kokonaiskustannuksista vähennetään ennen rahoitusosuuksien määrittämistä perustekorkokannan ylittävä sijoitusten nettotuotto. Jos sijoitusten nettotuotto ei saavuta perustekorkokannan mukaista tasoa, alitteen määrä lisätään kokonaiskustannuksiin.

Perusturvaosuudella katetaan sellaista sosiaalivakuutuksen etuutta, johon maatalousyrittäjällä ja apurahansaajalla olisi oikeus ilman maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmääkin, mutta joka etuusjärjestelmien ensisijaisuusjärjestyksen vuoksi maksetaan sen kautta. Muut maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kustannukset, kuten haattarahat, hoitotuet, ansionmenetykskorvaukset tutkimusajalta sekä haitta- ja vaatelisät, ovat lisäturvaa, koska näitä etuuksia ei makseta muista sosiaalivakuutuksen etuusjärjestelmistä. Lisäksi lisäturvaan lasketaan kuuluviksi työturvallisuuskulut (1,75 prosenttia kokonaiskustannuksesta) sekä kohtuulliset hoitokulut. Lisäturvan perusturvaa suuremmassa kustannusosuudessa näkyy myös maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautijärjestelmän muuta sosiaalivakuutusta lähtökohtaisesti korkeampi korvaustaso. Perusturvan rahoitukseen osallistuvat perusturvan etuuksista vastaavat laitokset, Kansaneläkelaitos ja Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Kansaneläkelaitos rahoittaa järjestelmästä säästyvät sairausvakuutuslain (1224/2004; SVL) mukaiset etuudet (SVL:n mukainen sairaanhoito ja päivärahat) ja kansaneläkelain (568/2007; KEL) mukaiset etuudet (KEL:n mukaiset eläkekulut ja perhe-eläkekulut). Maatalousyrittäjien eläkelaitos rahoittaa järjestelmästä säästyvät MYEL:n mukaiset etuudet (työeläkekulut).

MATAL:n 148 §:n 2 ja 3 momentissa määrätään suoraan ne prosenttiosuudet, joilla maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kustannukset katetaan. Pykälän 2 momentin mukaan perusturvaosuuteen katsotaan kuuluvan kokonaiskustannuksista SVL:n mukaisia päivärahakuluja 13,4 prosenttia ja sairaanhoitokuluja 6,6 prosenttia, KEL:n mukaisia eläkekuluja tai niitä vastaavia kuluja 6,7 prosenttia, KEL:n mukaisia perhe-eläkekuluja 0,9 prosenttia sekä MYEL:n mukaisia eläkekuluja 9,4 prosenttia. Lain 3 momentissa säädetään lisäturvan rahoitusosuuksista ja sen mukaan maatalousyrittäjien ja apurahansaajien vakuutusmaksuosuus on 33,5 prosenttia ja valtion osuus on 29,5 prosenttia kokonaiskustannuksista. Valtio osallistuu kokonaiskustannusten kattamiseen paitsi lisäturvan kautta suoraan myös perusturvan kautta välillisesti, koska valtio osallistuu maatalousyrittäjien ja apurahansaajien perusturva-etuuksien rahoitukseen.

Voimassa olevan lain mukaiset kustannusosuudet ja niitä vastaavat euromäärät kokonaiskustannuksista näkyvät seuraavasta taulukosta vuoden 2020 tasossa (vuoden 2020 kokonaiskustannukseksi on arvioitu 35,8 miljoonaa euroa).

	Osuus kokonaiskustannuksista v. 2020	
	%	Milj.
Perusturva yhteensä	37	13,2
SVL:n mukaiset päivärahakulut	13,4	4,8
SVL:n mukainen sairaanhoito	6,6	2,4
KEL:n mukaiset eläke- tai niitä vastaavat kulut	6,7	2,4
KEL:n mukaiset perhe-eläkekulut	0,9	0,3
MYEL:n mukaiset eläkekulut	9,4	3,3
Lisäturva yhteensä	63,0	22,6
Vakuutettujen osuus	33,5	12,0
Valtion osuus	29,5	10,6

Lisäturvan osalta valtion ja vakuutettujen lakiin kirjatuissa erisuuruisissa prosenttiosuuksissa on huomioitu se, että lisäturvan kautta valtio osallistuu vain pakollisen työajan vakuutuksen kustannuksiin. Valtio osallistui aikanaan myös vapaaehtoisen työvahinkovakuutuksen rahoitukseen samalla suhteellisella osuudella kuin pakollisen vakuutuksenkin kustannuksiin, mutta vuoden 1997 alusta lukien valtio ei ole enää lisäturvan kautta osallistunut vapaaehtoisen vakuutuksen kustannuksiin (laki maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 902/1996; HE 175/1996 vp). Ennen vuotta 2004 vakuutettujen ja valtion lisäturvan rahoitusosuudet olivat laissa saman suuriset, mutta tuolloin laissa säädettiin, että prosenttiosuuksia korjattiin lopullisia osuuksia laskettaessa siten, että vakuutettujen maksuosuuteen lisättiin prosenttimäärä, joka vastasi vapaaehtoisten työajan vakuutusten työtulojen yhteismäärän osuutta kaikkien vakuutusten työtulojen yhteismäärästä, ja valtion osuudesta vähennettiin vastaava määrä. Järjestelmän rahoitussääntelyä yksinkertaistettiin lainmuutoksella (laki maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 924/2003; HE 67/2003 vp) vuoden 2004 alusta lukien siten, että prosenttiosuuksien jälkikäteisestä korjaamisen menettelystä luovuttiin ja muutettiin sen sijaan vakuutettujen ja valtion prosenttiosuudet erisuuruisiksi, mikä suoraan jo huomioi sen, ettei valtio lisäturvan kautta osallistu vapaaehtoisten työajan vakuutusten kustannuksiin. Erotuksena vapaaehtoisesta työajan vakuutuksesta, vapaaehtoisen vapaa-ajan vakuutuksen kustannuksia ei ole koskaan katsottu osaksi järjestelmän kokonaiskustannuksia eikä rahoitusosuuksien tarkistuslaskemissakaan ole näin ollen koskaan huomioitu näitä kustannuksia. Vapaaehtoiset vapaa-ajan vakuutukset ovat aina olleet kokonaan vakuutettujen maksamia.

Koska kokonaiskustannuksissa huomioitaviin rahoitusosuuksien määräytymiseen vaikuttaviin etuuksiin tehtävät muutokset sekä etuuksien määräytymiseen vaikuttavissa tekijöissä kuten MATAL-vakuutettujen työtuloissa tapahtuvat muutokset todennäköisesti vaikuttavat maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän rahoitukseen muuttaen perus- ja lisäturvan suhdetta sekä eri rahoittajaosapuolten osuuksia, rahoitusosuudet on tarkistettu määrävuosin, jolloin rahoitusosuudet korjataan vastaamaan tapahtuneita muutoksia. Rahoitusosuuksien jakautumisesta on viimeksi tehty selvitys vuonna 2009. Voimassa olevat prosenttiosuudet perustuvat tähän selvitykseen. Rahoitusosuuksien muutokset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta (laki maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 1003/2009; HE 154/2009 vp), josta alkaen niitä on sovellettu toistaiseksi voimassa olevina. Mainitun lain hallituksen esitykseen kirjattiin tuolloin, että seuraava osuuksien perusteiden tarkistuslaskenta olisi tarkoituksenmukaista tehdä esimerkiksi vuonna 2014. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) uudistaminen oli kuitenkin tuolloin jo aloitettu ja uusi MATAL tuli voimaan 1.1.2016. Hallituksen esityksessä (HE 278/2014 vp) todetaankin, että seuraava tarkistuslaskenta olisi tarkoituksenmukaista tehdä vasta, kun uuden lain lainsäädännön mukaisesta kokonaiskustannusten toteutumasta on tiedot vähintään kahden vuoden ajalta.

Tämän esityksen perusteena on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa tehty uusiin 2019 tarkistuslaskenta. Laskenta on tehty samoin periaattein kuin edellinen, vuonna 2009 tehty selvitys. Laskennan pohjana ovat olleet Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen rekisteritiedot maksetuista tapaturma- ja ammattitautikorvauksista sekä työeläkkeistä vuonna 2018. Laskelmassa jokaisen MATAL:n etuuslajin osalta on erikseen määritelty, mikä osuudesta on perusturvaa eli tulisi ilman maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmää maksettavaksi muista sosiaalivakuutusjärjestelmistä, jolloin loppuosa on lisäturvaa. Vuoden 2018 lukujen pohjalta on arvioitu prosenttiosuuksien jakauma vuodelle 2020. Esityksessä uusien prosenttiosuuksien jakauman vertailuksi on esitetty voimassa olevan lain mukaiset prosenttiosuudet vuonna 2020. MATAL:n mukaisia korvauksia saaneiden henkilöiden kansan- tai työeläketietoja ei ole pyydetty Kansaneläkelaitokselta tai Eläketurvakeskuksesta, mutta Kansaneläkelaitoksen Kelasto tilastotietokantaa on kuitenkin hyödynnetty Kansaneläkelaitoksen vuonna 2018 maksamien sairaanhoitokorvausten selvittämisessä.

3 Ehdotetut muutokset

Esityksen tavoitteena on muuttaa MATAL 148 §:ssä mainittuja kokonaiskustannusten rahoitusosuuksia vastaamaan niitä muutoksia, joita rahoitusosuuksien määräytymiseen vaikuttavissa etuuksissa ja etuuksien määräytymiseen vaikuttavissa tekijöissä vuonna 2019 tehty uusi selvitys on osoittanut tapahtuneen. Selvitys on tehty MATAL-uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä tarkoitettulla tavalla, kun uuden lain lainsäädännön mukaisesta kokonaiskustannusten toteutumasta on tiedot vähintään kahden vuoden ajalta.

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen rahoitusosuuksien alenemisen johdosta koko perusturvan suhteellista osuutta maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kokonaiskustannusten rahoituksesta alennettaisiin nykyisestä 37 prosentista 31,6 prosenttiin. Vastaavasti lisäturvan osuutta järjestelmän kokonaiskustannuksista ehdotetaan nostettavaksi 63 prosentista 68,4 prosenttiin.

Kansaneläkelaitoksen osuutta järjestelmän kokonaiskustannuksista ehdotetaan alennettavaksi 27,6 prosentista 24,8 prosenttiin. Kansaneläkelaitoksen osuus jakautuu neljään eri etuusluokkaan kuten nykyisinkin ja kolmessa luokassa näistä Kansaneläkelaitoksen osuutta ehdotetaan laskettavaksi ja yhdessä nostettavaksi. Kansaneläkelaitoksen osuus KEL:n mukaisten eläkelukujen ja niitä vastaavien kulujen osalta laskisi 6,7 prosentista 3,0 prosenttiin ja KEL:n mukaisten perhe-eläkkeiden osuus puolestaan laskisi 0,9 prosentista 0,4 prosenttiin. Kansaneläkelaitoksen

eläkemenojen lasku selittyy MATAL-vakuutettujen työtulojen kasvulla, jonka johdosta maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmästä myönnetty eläkkeet ovat korottuneet ja kansaneläkejärjestelmästä myönnetty eläkkeet puolestaan vähentyneet. Kansaneläkettä ei myönnetä, jos henkilön eläketulon määrä kuukaudessa yksinäisen henkilön osalta ylittää 1 299,88 euroa tai naimisissa olevan henkilön osalta 1 157,71 euroa (vuonna 2019). Vuoden 2008 lopussa MATAL-vakuutettujen maatalousyrittäjien keskimääräinen työtulo oli 16 100 euroa vuodessa, kun se vuoden 2018 lopussa oli noin 21 000 euroa vuodessa eli kasvua on tapahtunut noin 30 prosenttia.

Kansaneläkelaitoksen osuus SVL:n mukaisissa päivärahakuluissa laskisi 13,4 prosentista 11,7 prosenttiin. Laskua selittää niin ikään MATAL-vakuutettujen työtulojen kasvu, jolloin SVL:n mukainen suhteellinen osuus yksittäisestä päivärahasta pienenee. Laskua selittää myös vakuutettujen ikääntyminen, sillä SVL:n nojalla sairauspäivärahaa maksetaan ainoastaan 16–67-vuotiaille. Lisäksi laskua selittää osaltaan myös se, että sairauspäivärahan määräytymisperusteita muutettiin vuoden 2017 alusta lukien siten, että aiemmat kolme tuloajaa korvattiin kahdella (laki sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1343/2016; HE 216/2016 vp).

Kansaneläkelaitoksen osuus SVL:n mukaisissa sairaanhoitokuluissa sen sijaan nousisi nykyisestä 6,6 prosentista 9,7 prosenttiin. Varsinaisissa kulukorvauksissa, kuntoutuskulut pois lukien, Kansaneläkelaitoksen osuus ei ole prosentuaalisesti noussut, mutta sairaanhoitokulujen suhteellinen osuus järjestelmän kokonaiskustannuksesta on kasvanut ja tämän johdosta kyseisen etuusluokan kustannusosuutta ehdotetaan nostettavaksi. Sairaanhoitokulujen suhteellista osuutta on vuosien saatossa kasvattanut ilmoitettujen vahinkojen lukumäärän kasvu. Vahinkotiheyden kasvu johtuu kahdesta keskeisestä muutoksesta, jotka järjestelmään tehtiin MATAL uudistuksen myötä. Ensiksikin vuoden 2016 alusta alkaen luovuttiin vakuutusmaksuallennusjärjestelmästä, jossa maatalousyrittäjä sai täysimääräisestä vakuutusmaksusta kymmenen prosentin alennuksen jokaiselta vuodelta, jona hänelle ei oltu korvattu työvahinkoja (kuitenkin enintään viideltä vuodelta). Alennusjärjestelmä johti siihen, ettei kaikista sattuneista pienistä vahingoista ilmoitettu maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitokselle, mikä sopi huonosti järjestelmän periaatteisiin. Alennusjärjestelmän poisto onkin johtanut siihen, että pienistäkin vahingoista tehdään aina vahinkoilmoitus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitokselle. MATAL:n toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä huolehtii maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitos, jonka tehtävät hoitaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Toinen vahinkotiheyttä nostanut muutos koski niin sanottua apteekkilaskutusta, joka uuden lain myötä päättyi siirtymäajan jälkeen vuoden 2016 loppuun. Apteekkilaskutuksen päättyminen on parantanut lääkekulujen ohjautumista oikeaan vahinkoon ja lääkekulujen painoarvo kokonaiskustannuksin rahoitettavissa pakollisissa vakuutuksissa on kasvanut.

Kansaneläkelaitoksen ohella perusturvaa niin ikään rahoittavan Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen osuutta järjestelmän kokonaiskustannuksista ehdotetaan alennettavaksi 9,4 prosentista 6,8 prosenttiin. Alenemista selittää se, että viiveellä MYEL-eläkkeisiin vaikuttaneet MYEL-työtulojen korotukset näkyvät laskelmissa nyt MYEL-eläkkeitä korottavina edellistä tarkistuslaskentaa suuremmalla painolla.

Lisäturvalla rahoitettavan osuuden noustessa, sekä MATAL-vakuutettujen että valtion osuutta järjestelmän kokonaiskustannuksista ehdotetaan nostettavan. Vakuutettujen osuus nousisi 33,5 prosentista 37,3 prosenttiin ja valtion kustannusosuus 29,5 prosentista 31,1 prosenttiin.

Lisäturvän kasvu selittyy pääosin MATAL-vakuutettujen työtulojen kasvulla, joka on nostanut maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmästä myönnettyjä etuuksia

ja on näin kasvattanut järjestelmän menoa. Lisäturvan osuus päivärahamenojen kasvusta puolestaan johtuu edellä kerrotusti paitsi työtulojen kasvusta myös MATAL-vakuutettujen ikääntymisestä sekä sairauspäivärahan määräytymisperusteiden muutoksesta. Lisäturvan kasvanut osuus sairaanhoitokulujen osalta puolestaan selittyy vahinkotiheyden kasvulla ja sairausvakuutuksen heikentyneellä korvaustasolla lääkäripalkkioissa, hammashoidossa ja tutkimus- ja hoitokuluissa.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Rahoitusosuuksien jakautuminen

Vuonna 2019 tehdyn tarkistuslaskelman mukaan järjestelmän rahoitusosuudet vuonna 2020 ja lakiin kirjattavat perus- ja lisäturvan rahoitusprosentit olisivat seuraavat:

(Vuoden 2020 kokonaiskustannukseksi on arvioitu 35,8 miljoonaa euroa. Vertailtavuuden vuoksi taulukossa on mukana myös nykylain mukaiset osuudet vuonna 2020):

	Ehdotuksen mukaan v. 2020		Nykylain mukaan v. 2020	
	%	Milj.	%	Milj.
Perusturva yhteensä	31,6	11,3	37,0	13,2
KELA yht.	24,8	8,9	27,6	9,9
- SVL (päiväraha)	11,7	4,2	13,4	4,8
- SVL (sairaanhoito)	9,7	3,5	6,6	2,4
- KEL (eläke)	3,0	1,1	6,7	2,4
- KEL (perhe-eläke)	0,4	0,1	0,9	0,3
Mela (MYEL)	6,8	2,4	9,4	3,3
Lisäturva yhteensä	68,4	24,5	63,0	22,6
Vakuutettujen osuus	37,3	13,4	33,5	12,0
Valtion osuus	31,1	11,1	29,5	10,6
Perusturva ja lisäturva yhteensä	100	35,8	100	35,8

Vaikutukset vakuutettujen asemaan

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2018 pakollinen MYEL- ja MATAL-vakuutus oli hieman vajaalla 60 000 maatalousyrittäjällä ja noin 3 000 apurahansaajalla. Vapaaehtoinen työajan MATA-vakuutus oli vajaalla 24 000 maatalousyrittäjällä.

Koko lisäturvaosuuden noustessa myös vakuutettujen maksuosuus nousisi. Lisäturvan 5,4 prosenttiyksikön kasvu ei kuitenkaan jakaudu tasan valtion ja vakuutettujen kesken, koska valtio ei osallistu vapaaehtoisen työajan vakuutuksen kustannuksiin. Vapaaehtoisesti vakuutettujen painoarvo on vuosien saatossa kasvanut ja siksi lisäturvaosuudessa vakuutettujen kustannusosuus nousisi 3,8 prosenttiyksiköllä ja valtion osuus vain 1,6 prosenttiyksiköllä. Vakuutettujen maksuosuus nousisi 33,5 prosentista 37,3 prosenttiin ja olisi euromääräisesti 13,4 miljoonaa euroa. Kasvua vakuutettujen osuudessa olisi yhteensä 1,4 miljoonaa euroa.

Nykylain mukainen alentamaton maatalousyrittäjän pakollisen työajan vakuutuksen maksu olisi vuonna 2020 arviolta keskimäärin 180 euroa vuodessa. Vakuutusmaksuun MATAL 106 §:n 2 momentin perusteella tehtävän työterveyshuoltoalennuksen myötä vakuutusmaksu alenisi keskimäärin 170 euroon. Vakuutettujen rahoitusosuuden kasvu 37,3 prosenttiin aiheuttaa vakuutusmaksuun korotuspainetta. Vuoden 2020 vakuutusmaksun arvioidaan nousevan maatalousyrittäjillä ilman työterveyshuoltoalennusta 210 euroon ja alennuksen myötä 200 euroon. Vakuutusmaksun korotuspaine olisi noin 15 prosenttia. Vapaaehtoisesti vakuutetun maatalousyrittäjän työajan vakuutusmaksu on 1,2 kertaa pakollisen vakuutuksen vakuutusmaksu, koska valtio ei osallistu vapaaehtoisen lisäturvan kustannuksiin. Vapaaehtoisesti vakuutettujen maatalousyrittäjien työtulot ovat kuitenkin huomattavasti alhaisempia kuin pakollisesti vakuutettujen ja siksi heidän nykylain mukainen vakuutusmaksunsa vuonna 2020 on arviolta 70 euroa vuodessa. Vakuutettujen rahoitusosuuden kasvun myötä vapaaehtoisesti vakuutettujen vakuutusmaksun arvioidaan nousevan 80 euroon eli korotuspainetta tässäkin maksussa olisi noin 15 prosenttia.

Apurahansaajan pakollisen työajan vakuutuksen vakuutusmaksu on 0,1 kertaa maatalousyrittäjän alentamaton vakuutusmaksu johtuen apurahansaajien maatalousyrittäjiä alhaisemmasta tapturmariskistä. Alennuskertoimesta huolimatta myös apurahansaajien vakuutusmaksussa olisi noin 15 prosentin korotuspaine, kun vuoden 2020 vakuutusmaksun arvioidaan nousevan rahoitusosuuden kasvun myötä 20 eurosta 23 euroon.

MATAL:n mukaisten maksujen lisäksi maatalousyrittäjät ja apurahansaajat maksavat MYEL:n mukaisia maksuja. MYEL-työeläkevakuutusmaksu lasketaan vakuutetun henkilökohtaisesta MYEL-työtulosta. Työeläkevakuutusmaksuprosentti riippuu iästä ja työtulon määrästä. Maatalousyrittäjien keskimääräinen vakuutusmaksuprosentti on 13,8 prosenttia vuonna 2019. Apurahansaajien keskimääräinen vakuutusmaksuprosentti on arviolta 13,4 prosenttia vuonna 2019. Lisäksi maatalousyrittäjät ja apurahansaajat maksavat sairausvakuutuksen sairaanhoito- ja päivärahamaksua.

Tässä esityksessä arvioidut MATAL:n mukaiset vakuutusmaksukorotukset ovat varsin maltillisia eikä niiden arvioida merkittävästi vaikuttavan vakuutettujen taloudelliseen asemaan. On huomioitava, että vakuutettujen keskimääräinen MYEL-työtulo on kuitenkin vuosien varrella kasvanut. Maatalousyrittäjien keskimääräinen MYEL-työtulo oli vuoden 2018 lopussa noin 21 000 euroa vuodessa (nousua edelliseen vuoteen nähden oli noin 0,5 prosenttia). Apurahansaajien keskimääräinen MYEL-työtulo vuotuisesti työtuloksi muutettuna oli vuoden 2018 lopussa noin 23 000 euroa (laskua edelliseen vuoteen nähden 2,3 prosenttia). Vaikka viime vuonna apurahansaajien keskimääräinen työtulo onkin laskenut, voidaan esitettyä euromää-

räistä korotusta vakuutusmaksuun silti pitää melko vähäisenä. Vapaaehtoisen työajan vakuutuksen osalta vakuutusmaksukorotusten ei myöskään arvioida vaikuttavan vakuuttamishalukkuuden heikentymiseen, sillä vakuutusmaksu on edelleen sen kattama turva huomioiden varsin maltillinen.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Vuonna 2019 tehdyn tarkistuselaskennan perusteella perusturvan suhteellinen osuus järjestelmän kokonaiskustannuksista alenisi 5,4 prosenttiyksikköä ja lisäturvan osuus vastaavasti nousisi. Järjestelmän kokonaiskustannukset on arvioitu vuonna 2020 olevan 35,8 miljoonaa euroa, josta perusturvan osuus olisi 11,3 miljoonaa euroa ja lisäturvan osuus 24,5 miljoonaa euroa.

Kansaneläkelaitoksen osuus järjestelmän kokonaiskustannuksista alenisi 27,6 prosentista 24,8 prosenttiin. Muutos tarkoittaisi rahamääräisesti 1,0 miljoonaa euroa vuoden 2020 tasossa. Näin Kansaneläkelaitoksen rahoitusosuus maatalousyrittäjien ja apurahansaajien työajan vakuutusten kustannuksista olisi ehdotetun uuden osuuden mukaan noin 8,9 miljoonaa euroa vuonna 2020. Kansaneläkelaitokselle syntyy vastaava säästö sen omissa etuusmenoissa. Kansaneläkelaitoksen rahoitusosuuden aleneminen selittyy SVL:n mukaisten päivärahakulujen ja KEL:n mukaisten eläkekulujen vähenemisellä. Kansaneläkelaitoksen osuus päivärahamenoissa alenisi 13,4 prosentista 11,7 prosenttiin. Lasku selittyy aiemmin todetuilla työtulojen kasvulla, MATAL-vakuutettujen ikääntymisellä sekä sairauspäivärahan määrätymisperusteiden muutoksilla. Kansaneläkelaitoksen osuus KEL:n mukaisissa eläkkeissä ja perhe-eläkkeissä laskisi yhteensä 7,6 prosentista 3,4 prosenttiin. Lasku selittyy niin ikään MATAL-vakuutettujen työtulojen kasvulla.

Ainoa etuusmenoluokka, jossa Kansaneläkelaitoksen osuus nousee, on SVL:n mukaisten sairaanhoitokulujen osuus. Se nousisi 9,7 prosenttiin eli nousua olisi 3,1 prosenttiyksikköä. Etuusmenoluokka nousee, koska sairaanhoitokulujen suhteellinen osuus järjestelmän kokonaiskustannuksesta on vahinkojen lukumäärän noustessa kasvanut. Vahinkotiheys on kasvanut 4,8 prosentista vuonna 2010 aina 5,7 prosenttiin vuonna 2018. Vahinkojen lukumäärää ovat kasvattaneet keskeisesti edellä kerrotut kaksi uudistusta liittyen vakuutusmaksualennusjärjestelmän ja niin sanotun apteekkilaskutuksen lakkauttamiseen.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen rahoituksen osuus alenisi 9,4 prosentista 6,8 prosenttiin kokonaiskustannuksista. Alenema on rahamääräisesti noin 0,9 miljoonaa euroa vuoden 2020 tasossa. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen osuus maatalousyrittäjien ja apurahansaajien työajan vakuutusten kustannuksista olisi noin 2,4 miljoonaa euroa vuonna 2020. Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle syntyy vastaava säästö sen omissa etuusmenoissa.

Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen rahoitusosuuksien alenemisen vuoksi perusturvan suhteellinen osuus laskee nykyisestä ja olisi vuodesta 2020 alkaen 31,6 prosenttia kokonaiskustannuksista. Perusturvaosuuden laskiessa lisäturvan osuus vastaavasti nousisi 63,0 prosentista 68,4 prosenttiin eli nousua olisi 5,4 prosenttiyksikköä. Kun järjestelmän kokonaiskustannusten arvioidaan olevan vuonna 2020 noin 35,8 miljoonaa euroa, olisi perusturvan osuus tästä laskettuna 11,3 miljoonaa euroa ja lisäturvan osuus 24,5 miljoonaa euroa. Perusturvan osuus laskisi yhteensä 1,9 miljoonalla eurolla ja lisäturvan osuus kasvaisi vastaavalla määrällä.

Valtio vastaa maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmän kokonaiskustannuksista suoraan lisäturvaosuudella sekä välillisesti osallistumalla perusturvaosuudesta vastaavien Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen menoihin KEL:n, SVL:n sekä MYEL:n rahoituksen kautta.

Perusturvamenojen osalta valtio rahoittaa Kansaneläkelaitoksen sairaanhoitovakuutuksen kustannuksista 1.11.2019 alkaen 67 prosenttia ja SVL:n mukaisista päivärahoista 5 prosenttia. Sairaanhoitovakuutus sisältää korvaukset lääkekuluista, lääkärinpalkkioista, tutkimuksesta ja hoidosta, matkakuluista sekä kuntoutuspalveluista. Kansaneläkelaitoksen maksamista etuuksista valtio rahoittaa lisäksi KEL:n mukaiset eläkemenot kokonaan. Valtio korvaa myös MYEL:n mukaisista eläkkeistä aiheutuvat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksut ja sijoitusten tuotto eivät niihin riitä. Valtion osuus MYEL menoista on arvioitu vuonna 2020 olevan noin 82 prosenttia kustannuksista.

Perusturvan osalta valtion kustannukset laskisivat KEL:n mukaisten eläkemenojen ja MYEL-eläkemenon osalta yhteensä 2,2 miljoonaa euroa, mutta kustannukset nousisivat SVL:n mukaisen menojen osalta 0,7 miljoonaa euroa. Valtio rahoittaisi kokonaiskustannusten perusturvaosuudesta 11,3 miljoonaa euroa vuonna 2020 yhteensä noin 5,7 miljoonaa euroa. Lisäturvan osalta valtion suora prosenttiosuus kasvaisi 29,5 prosentista 31,0 prosenttiin. Euromääräisesti valtion osuus lisäturvasta olisi noin 11,1 miljoonaa euroa, kun koko lisäturvaosuus olisi 24,5 miljoonaa euroa vuonna 2020. Valtion osuus lisäturvasta kasvaisi euromääräisesti noin 0,5 miljoonalla eurolla.

Kaiken kaikkiaan valtio osallistuisi järjestelmän kokonaiskustannusten (35,8 miljoonaa euroa) rahoitukseen yhteensä noin 16,8 miljoonalla eurolla. Tämä tarkoittaa, että voimassa olevan lain mukaiseen tilanteeseen verrattuna valtion menot alenisivat noin 1,0 miljoonalla eurolla.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Rahoitusosuuksien tarkistuslaskenta tehdään määrävuosin Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen sisäisenä työnä. Edellinen rahoitus selvitys on tehty vuonna 2009. Selvitys teettää hallinnollista työtä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa. Selvitystyön laajuuden, muutoksen mittakaavan ja lainsäädännön taustatyön huomioon ottaen seuraavaksi selvitystyön ajankohdaksi esitetäänkin vasta vuotta 2029. Esitys ei aiheuta muutoksia vuotuisen rahoitusosuuksien selvittelytyöhön Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa eikä MATA 150 §:n 2 momentissa mainittujen ennakoiden maksamiseen.

5 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kanssa. Esityksestä on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä, Kansaneläkelaitokselta, Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK:lta, Suomen Kirjailijaliitolta, Suomen Näyttelijäliitolta, Suomen Taitelijaseuralta, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f:ltä, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitolta sekä Tieteentekijöiden liitolta.

Määräajassa saapui kuusi lausuntoa. Kansaneläkelaitos ilmoitti lausunnossaan, että esityksen etuuksien rahoitustekniikkaan aiheuttamat muutokset ovat esitetyssä aikataulussa toimeenpantavissa Kansaneläkelaitoksessa eikä Kansaneläkelaitoksella ole esitykseen huomautettavaa. Maatalousyrittäjien eläkelaitos toteaa lausunnossaan esitettyjen muutosten vastaavan sisällöllisesti Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa tehdyn rahoitusosuuksien laskennan tulosta eikä sillä ole pientä teknisluonteista huomiota lukuun ottamatta huomautettavaa lakiesityksen sisältöön. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry puolestaan tuo lausunnossaan esiin nykyisen MYEL- ja MATA-järjestelmiin pohjaava sosiaaliturvan tärkeyden. Lausunnon mukaan sosiaaliturva ylläpitää ja vahvistaa maatalousyrittäjien sosiaalista kestävyyttä edellyttäen kuitenkin, että sosiaaliturvamaksut ovat kohtuullisia. Lausunnossa todetaan, että nykyinen MATA-vakuutus vastaa tähän haasteeseen vaikkakin vakuutusmaksuihin esitetään nyt noin 15 prosentin

korotusta. Suomen Kirjailijaliitto ja Suomen Taiteilijaseura toteavat lausunnoissaan pitävänsä ymmärrettävänä vakuutettujen vakuutusmaksuun kohdistuvia korotuspaineita, mutta tuovat esiin, että kokonaisvaikutusta arvioitaessa tulisi huomioida myös muut apurahansaajan lakisääteiset maksut kuten MYEL-vakuutusmaksu. Tieteentekijöiden liitto pitää omassa lausunnossaan 15 prosentin vakuutusmaksun nousua suurena ottaen huomioon, että apurahansaajien tulotassossa ei ole tapahtunut merkittävää kehitystä.

Lausuntopalautteen johdosta esityksen perusteluiden kohtaa 4.1 (Vaikutukset vakuutettujen asemaan) on täydennetty ja perusteluissa ollut kirjoitusvirhe on korjattu.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

7 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 148 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) 148 §:n 2 ja 3 momentti seuraavasti:

148 §

Kokonaiskustannusten rahoitus

Perusturvaosuuteen katsotaan kuuluvan kokonaiskustannuksista sairausvakuutuslain mukaisia päivärahakuluja 11,7 prosenttia ja sairaanhoitokuluja 9,7 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia eläkekuluja tai niitä vastaavia kuluja 3,0 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia perhe-eläkekuluja 0,4 prosenttia sekä maatalousyrittäjän eläkelain mukaisia eläkekuluja 6,8 prosenttia.

Maatalousyrittäjien ja apurahansaajien vakuutusmaksuosuus on 37,3 prosenttia ja valtion osuus on 31,1 prosenttia kokonaiskustannuksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 2019

Pääministeri

Antti Rinne

Sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

Maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilain 148 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilain (873/2015) 148 §:n 2 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

148 §

148 §

Kokonaiskustannusten rahoitus

Kokonaiskustannusten rahoitus

Perusturvaosuuteen katsotaan kuuluvan kokonaiskustannuksista sairausvakuutuslain mukaisia päivärahakuluja 13,4 prosenttia ja sairaanhoitokuluja 6,6 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia eläkekuluja tai niitä vastaavia kuluja 6,7 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia perhe-eläkekuluja 0,9 prosenttia sekä maatalousyrittäjän eläkelain mukaisia eläkekuluja 9,4 prosenttia.

Maatalousyrittäjien ja apurahansaajien vakuutusmaksuosuus on 33,5 prosenttia ja valtion osuus on 29,5 prosenttia kokonaiskustannuksista.

Perusturvaosuuteen katsotaan kuuluvan kokonaiskustannuksista sairausvakuutuslain mukaisia päivärahakuluja 11,7 prosenttia ja sairaanhoitokuluja 9,7 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia eläkekuluja tai niitä vastaavia kuluja 3,0 prosenttia, kansaneläkelain mukaisia perhe-eläkekuluja 0,4 prosenttia sekä maatalousyrittäjän eläkelain mukaisia eläkekuluja 6,8 prosenttia.

Maatalousyrittäjien ja apurahansaajien vakuutusmaksuosuus on 37,3 prosenttia ja valtion osuus on 31,1 prosenttia kokonaiskustannuksista.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .*